

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Odepření práva nahlédnout do spisu v rámci přípravného řízení

Jedním ze zákonných fundamentálních nástrojů efektivní obhajoby v rámci trestního řízení je institut nahlížení do spisu, jehož pravidla jsou upravena v ustanovení § 65 zákona č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), (dále jen „tr.ř.“). Přestože se využitím tohoto institutu realizuje Listinou základních práv a svobod zaručené právo na obhajobu, dochází v praxi v rámci přípravného řízení často k odepření tohoto práva, a to jak obhájcům, tak obviněním, a to aniž by byly identifikovány dostatečné a závažné důvody ospravedlňující takovýto postup.

Nahlížení do spisu

Institut nahlížení do spisu je upraven prakticky v každém předpise, který upravuje určitý formálně upravený proces soudního, správního nebo jiného řízení v rámci různých právních odvětví. Příkladem lze uvést nahlížení do spisu v rámci občanského soudního řízení, daňového řízení, správního řízení až po nahlížení do spisu v trestním řízení. Právo nahlížet do spisu je v každém z uvedených řízení determinováno principy a zásadami vlastními pro daný druh řízení. Všechna uvedená řízení a jejich institut nahlížení do spisu ctí apriori právo na soudní a jinou ochranu, zakotvené v hlavě páté usnesení předsednictva České národní rady č. [2/1993](#) Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD, jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina“). Pod pojem právo na jinou ochranu v rámci vyšetřovacího řízení podřazujeme čl. 40 odst. 3 Listiny – „*Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce.*“ Právě institut nahlížení do spisu by měl představovat nástroj umožňující přípravu obhajoby.

Nahlížení do spisu v trestním řádu

Nahlížení do spisu je upraveno ustanovením § 65 tr.ř., které v odstavci 1 stanoví: „*obviněný, poškozený a zúčastněná osoba, jejich obhájci a zmocněnci mají právo nahlížet do spisů...činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí.*“ Orgány činné v trestním řízení mohou žádost odmítnout pouze ze zákonných důvodů podle § 65 odst. 2 tr.ř. „*v přípravném řízení může státní zástupce nebo policejní orgán právo nahlédnout do spisu ... ze závažných důvodů odepřít.*“ Orgány činné v trestním řízení mohou nahlédnutí do celého spisu nebo jeho části odepřít, a to se zřetelem na rozsah a závažnost důvodu pro odepření nahlédnutí. Jediným zákonným nástrojem, na jehož základě může obviněný požadovat přezkum závažnosti důvodů pro odepření práva nahlédnout do spisu, je podání žádosti dozorujícímu orgánu podle § 157a tr.ř. Státní zástupce má povinnost žádost dle § 157a tr.ř. ve spojení s § 65 odst. 2 tr.ř. urychleně přezkoumat.

Zákon nestanoví lhůtu pro podání žádosti o přezkoumání postupu orgánů činných v trestní řízení, avšak v rámci přípravného řízení je ze samotné podstaty věci nasnadě dovodit, že obhájce žádost dle § 157a tr.ř. podá ihned poté, co mu je orgánem činným v trestním řízení nahlédnutí do spisu odepřeno, a to aby mohl s co nejkratším prodlením začít efektivně zastupovat obviněného. Státní zastupitelství na základě přezkumu závazně rozhodne o opodstatněnosti odepření práva nahlédnout do spisu. Takto stručně popsaná teorie pramenící z příslušné zákonné úpravy je v praxi značně deformována postupy orgánů činných v trestním řízení.

Praxe je do značné míry odlišná, přičemž konflikt v postupu orgánů činných trestním řízení s obhajobou ohledně nahlížení do spisu vzniká často již od okamžiku, kdy orgány činné v trestním řízení vydají usnesení podle § 160 tr.ř., kterým zahájí trestní stíhání. Usnesení o zahájení trestního stíhání musí být podle § 160 odst. 1 tr.ř. dostatečně odůvodněno, „...v odůvodnění usnesení je třeba přesně označit skutečnosti, které odůvodňují závěr o důvodnosti trestního stíhání“. V praxi se lze setkat s tím, že dostatečné vymezení důvodů, pro které je trestní stíhání zahajováno, je nahrazeno velmi vágním odůvodněním, ze kterého lze logicky dovozovat, že orgány činné v trestním řízení před zahájením trestního stíhání nenashromáždily dostatek skutkových zjištění a důkazů nasvědčujících spáchání trestného činu. V takovém případě obhájci obviněného nezbývá než podat stížnost ve smyslu § 160 odst. 7 tr.ř. pro nepřezkoumatelnost usnesení o zahájení trestního stíhání. Pomocí takové stížnosti obhájce objektivně nemůže obviněného efektivně obhajovat, jelikož obvykle nedisponuje ani zlomkem skutkových zjištění, ze kterých orgány činné v trestním řízení při vydání usnesení o zahájení trestního stíhání vycházely. Obhájce má k dispozici co do odůvodnění pouze obecné usnesení o zahájení trestního stíhání a vlastní skutkový popis od svého klienta. Proto je běžným postupem obhájce podat spolu se stížností proti usnesení o zahájení trestního stíhání i žádost o nahlédnutí do spisu za účelem dodatečného odůvodnění stížnosti. V této fázi se lze setkat s tím, že orgány činné v trestním řízení žádosti o nahlédnutí do spisu zamítají s velmi strohým odůvodněním, že ze závažného důvodu nemůže být obviněnému/obhájci spis zpřístupněn. V případě, že orgány činné v trestním řízení dostatečně nevymezi důvody odepření a dostatečně takový svůj postup neodůvodní, odepírají obviněnému procesní možnost v přípravném řízení řádně vykonávat právo na obhajobu, jehož je nahlížení do spisu součástí. Uvedení konkrétního důvodu a vymezení, v čem je závažnost důvodu odepření nahlédnutí do spisu spatřována, v zamítání žádosti velmi často chybí. V takových případech lze považovat odůvodnění za neurčité a tím pádem nepřezkoumatelné, což vede konsekventně k nezákonnosti rozhodnutí.

Důvody odepření práva nahlédnout do spisu

Dostatečnému vymezení závažnosti důvodů odepření nahlédnutí do spisu se věnují rozsáhlá výkladová pravidla k dotčenému ustanovení § 65 odst. 2 tr.ř., vycházející z ústavně zakotveného práva na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny rozvedené judikaturou, zde např. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 23.1.2001 sp.zn. IV. ÚS 472/2000[1]. Z obsahu citovaného nálezu Ústavního soudu ČR vyplývá, že „*důvodem zrušení rozhodnutí policejního orgánu byla zjištěná skutečnost, že policejní orgán neumožnil obviněnému nahlédnout do spisu, aniž by mu sdělil důvod takového odmítnutí a pochybení policejního orgánu nenapravit ani státní zástupce v rozhodování o stížnosti, když konstatoval, že závažný důvod spočívá v možném ovlivnění svědků a obviněný by mohl po prostudování provedených výsledků mařit výsledky vyšetřování.*“ Ústavní soud ČR v tomto nálezu jednoznačně konstatoval, že teoretická možnost maření výsledků vyšetřování nemůže být vnímána, jako závažný důvod pro odepření nahlédnutí do spisu a vždy je třeba vymezit konkrétní důvody odepření a podložit je k tomu získanými důkazy.

Judikatorní vývoj se v tomto ohledu od publikace uvedeného nálezu projevuje z pohledu obhajoby obviněného spíše ve prospěch orgánů činných v trestním řízení a ve prospěch aprobace jejich postupů. Tento závěr se velmi markantně projevuje již v případě nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 3.7.2003 sp.zn. III. ÚS 511/02[2], jenž konstatuje, že „...*státní zastupitelství není vybaveno*

neustranností v takovém slova smyslu, jak je tomu u obecných soudů a nelze mu tak upřít právo na vlastní (procesní a vyšetřovací) taktiku. Proto také po státním zastupitelství jako zástupci a žalobci státu nelze vyžadovat, aby zejména v přípravném řízení stíhaného (rozuměj obviněného) seznamovalo s důkazní situací tak, jak se v tom kterém okamžiku (fázi) přípravného řízení jeví, případně jak a z jakých důvodů ji hodnotí a vyjasňovalo tak předčasně (do okamžiku skončení vyšetřování) své bližší či vzdálenější procesně taktické záměry (cíle).“ Zde Ústavní soud ČR explicitně uznává vyšetřovací taktiku orgánů činných v trestním řízení, jež v plné šíři nectí procesních práv obviněného a nezákonně omezuje právo na obhajobu. Ad absurdum schvaluje tzv. vyšetřovací taktiku držet obviněného/obhájce v nevýhodné informační pozici pomocí odepírání práva na nahlédnutí do spisu, aniž by měly orgány činné v trestním řízení pro takový postup zákonem předvídané důvody. Státní zastupitelství zde zcela ztrácí úlohu dozorujícího orgánu ve smyslu § 157a tr.ř. V praxi dochází k tomu, že orgány činné v trestním řízení v tomto duchu, tj. v neprospěch obviněného vykládají institut práva na nahlížení do spisu, což bez dostatečné kontroly do jisté míry může přerůst v libovůli orgánů činných v trestním řízení.

V neposlední řadě je dalším znepokojujícím faktem svědčícím o tendenci restrikce práva na obhajobu skrze institut nahlížení do spisu rozhodovací praxe státního zastupitelství[3] v rámci výkonu dozoru v případě přezkumu zákonnosti odepření práva nahlédnout do spisu. Opakovaně bylo zaznamenáno, že státní zastupitelství odůvodnilo odepření práva nahlédnout do spisu s odkazem na zahraniční právní úpravu. Velmi populární je v tomto ohledu právní úprava Spolkové republiky Německo, konkrétně rozhodnutí Spolkového ústavního soudu (Bundes Verfassungs Gericht – BverfG) ze dne 20.8.2003 sp.zn. 2 BvR 1895/03[4], které mj. konstatuje, že „*právo nahlížet do spisu v celém rozsahu má obhájce teprve po skončení vyšetřování. Předtím může být toto právo zcela nebo částečně odepřeno, pokud by to ohrožovalo účel vyšetřování. Takovému odepření nelze z ústavního hlediska nic vytýkat, protože vyšetřování slouží k objasnění podezření z trestného činu, a proto nemůže být od počátku vedeno otevřeně, tj. nelze zveřejnit všechny vyšetřováním zjištěné informace. S ohledem na právní pořádek, aby v trestním řízení byla co v nejširším rozsahu zjištěna pravda, nelze nic namítat proti tomu, že státní zastupitelství má v přípravném řízení informační náskok a že informační zájmy stěžovatele byly postaveny do skončení vyšetřování.*“ Takový postup je nepochybně v rozporu s § 2 odst. 1 tr.ř., že nikdo nemůže být stíhán jinak, než způsobem, který stanoví tr.ř. Nelze se ubránit pocitu, že shora uvedenými odkazy vzkazují státní zástupci obviněným: „Můžete být rádi, že náš právní řád v rámci vyšetřování vůbec možnost nahlédnout do spisu obsahuje.“ V kontextu naší zákonné úpravy je zcela zřejmé, že státní zastupitelství si nemůže účelově propůjčovat zahraniční právní úpravu pro prosazení své tzv. vyšetřovací strategie.

Závěr

Na závěr si dovoluji malý exkurz do právní ikonologie. Pakliže orgány činné v trestním řízení postupují neoprávněně způsobem popsaným v tomto článku, porušují právo na obhajobu, dostávají se obhájci a obvinění do stejné pozice, v jaké se nachází ve svém tradičním zobrazení spravedlnost – tedy musí se bránit se šátkem na očích.

Nikola Horká,
advokátní koncipientka

[KŠD LEGAL advokátní kancelář s.r.o.](#)

CITY TOWER
Hvězdova 1716/2b
140 00 Praha 4

Tel.: +420 221 412 611
Fax: +420 222 254 030
e-mail: ksd.law@ksd.cz

-
- [1] Nález; dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).
[2] Nález; dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).
[3] Zde například rozhodnutí Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 6.5.2013 sp.zn. 5 NZT 13/2012 - 391; dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).
[4] Rozhodnutí; dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)